

Az Európai Unió felkérésére 2004-ben az Országgyűlési Könyvtár lefordította és magyarította az EUROVOC-ot, aminek következtében számíthatunk arra, hogy a közeljövőben ez a tárgyszórendszer fog megszilárdulni és elterjedni széles körben hazánkban. (A magyar nyelvű tezaurusz már el is érhető az EU honlapján.)

A két tárgyszórendszerről bővebben a következő oldalakon lehet tájékozódni:

ECLAS: <http://europa.eu.int/eclas/>

EUROVOC: <http://europa.eu.int/celex/eurovoc/>

Internet resources: az adatbázis egyik fő újdonsága ez a felület. Mivel egyre több az elektronikus, interneten keresztül elérhető forrás az Európai Unióról, a katalógus szerkesztői arra is vállalkoztak, hogy ezen forrásokat katalogizálják és visszakereshetővé tegyék. Jelenleg mintegy 12 000 hivatkozás érhető el az adatbázis e részében. A hivatkozások többsége *html*, illetve *pdf* formátumú dokumentum, amely egy kattintással könnyen elérhető és megtekinthető.

További katalogizálási segédletek

Az ECLAS adatbázis tehát az egyik legfontosabb az uniós adatbázisok között, s minden könyvtárosnak és információs szakembernek, aki EU-s témában végez információs tevékenységet, érdemes rendszeresen használnia. A hivatalos uniós dokumentumok mellett azonban a nemzeti nyelvű európai integrációs dokumentumok kiadása is egyre nagyobb szerepet kap minden egyes tagországban, így hazánkban is. Egyre több könyvkiadó, felsőoktatási intézmény jelentet meg és forgalmaz információforrásokat a témában (*könyveket, időszaki kiadványokat, CD-ROM-okat, adatbázisokat* stb.) magyar nyelven. E dokumentumok beszerzése és megvásárlása a könyvtárak prioritása kell legyen. Az állománygyarapításhoz számos segédlet vehető igénybe, amelyek lehetnek elektronikusak és nyomtatottak egyaránt. A nyomtatott segédletek elsősorban az újdonságokról adnak hírt, míg az elektronikus források – az állománygyarapítás mellett – a katalogizálási tevékenységben tudnak segítséget nyújtani. Íme néhány olyan, idegen és magyar nyelvű, elektronikus forrás, amelyet jól lehet hasznosítani EU-s dokumentumok visszakereshetővé tételénél és a rekordátvételnél. A listában szereplő elektronikus forráshely alkalmas arra, hogy megadott dokumentumok rekordjait le lehessen róla tölteni, és a saját adatbázisba be lehessen építeni:

• Library of Congress Online Catalog – <http://www.loc.gov/>,

- MOKKA (Magyar Országos Közös Katalógus) – <http://www.mokka.hu/>,
- ODR (Országos Dokumentumellátó Rendszer) – <http://odr.lib.klte.hu/>,
- KELLO (Könyvtárellátó Közhazsnú Társaság) – <http://www.kello.hu/> (regisztrált felhasználóknak).

A fent felsorolt forráshelyek szintén elsősorban a MARC alapú katalogizálást támogatják, tehát azon integrált könyvtári rendszerek tudják segítségül hívni őket, amelyek ezt a típusú katalogizálást használják a dokumentumok visszakereshetővé tételénél.

(Gerencsér Judit)

Az Eurovoc

Az Eurovoc többnyelvű tezaurusz, amely mindazokat a területeket lefedi, amelyekkel az Európai Unió intézményei foglalkoznak. A tezaurusz hatékony segítséget kínál az európai intézmények és használói számára a dokumentumok tartalmi feltárásához. A tezauruszt jelenleg az Európai Parlament, az EU Kiadóhivatala, számos nemzeti és regionális parlament, kormányzati intézmény és néhány európai szervezet használja.

Az Eurovoc tezaurusz a következő témaköröket fedi le: *energia; Európai Közösségek; foglalkoztatás, munkafeltételek; földrajz; ipar; jog; kereskedelem; környezetvédelem; közgazdaságtan; közlekedés; mezőgazdaság, erdészet és halászat; mezőgazdasági élelmiszerek és termékek; nemzetközi kapcsolatok; nemzetközi szervezetek; oktatás és kommunikáció; pénzügy; politika, politológia; szociális kérdések; termelés, technológia, kutatás; tudományok; üzleti élet és verseny.*

A fenti listából néhány terület sokkal mélyebben fel van tárva, ki van dolgozva, mint mások, mivel ezek az Európai Unió tevékenysége szempontjából fontosabbak, érdekesebbek. Így például az uniós tagországok régióinak nevei szerepelnek a tezauruszban, nem így az unión kívüli európai régiók. A deskriptoroknak az egyes témakörökbe való rendezése némileg önkényes az Eurovocban, s valójában is, bizonyos deskriptorok két vagy több témakörbe is beletartozhatnak. A könnyebb használhatóság és a tezaurusz méretének keretekben tartása érdekében az ilyesfajta deskriptorok azokban a témakörökben szerepelnek, amelyekben a leginkább kereshetik őket a felhasználók.

Az Eurovoc tezausz jelenleg az EU 16 hivatalos nyelvén áll rendelkezésre: angolul, csehül, dánul, finnül, franciául, görögül, hollandul, litvánul, magyarul, németül, olaszul, portugálul, spanyolul, svédül, szlovákul és szlovénül. Valamennyi nyelv egyenlő, vagyis minden deskriptor szükségszerűen megegyezik a többi nyelv deskriptoraival. Ugyanakkor nincs egyenlőség az egyes nyelvekben található nemdeskriptorok között, mivel az egyes nyelvek szóincsgazdagsága témakörönként változó lehet.

Az Eurovoc tezausz a következő nemzetközi szabványok figyelembevételével készült:

- **ISO 2788-1986** – *Guidelines for the establishment and development of monolingual thesauri*;
- **ISO 5964-1985** – *Guidelines for the establishment and development of multilingual thesauri*.

Az Eurovoc felépítése

1. Témakörök és mikrotezauszok

Általános szinten az Eurovoc két osztályozási szintet különböztet meg:

- témakörök, amelyeket kétjegyű számok és kifejezések azonosítanak, pl. 10 EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK;
- mikrotezauszok, amelyeket négyjegyű számok és kifejezések azonosítanak pl. 1011 COMMUNITY LAW (az első két jegy a témakört jelzi, amelybe a mikrotezausz tartozik).

A témakörök és a mikrotezauszok számozása valamennyi nyelvi verzióban egységes.

2. Szemantikai kapcsolatok

A deskriptorok és nemdeskriptorok speciális szintjén a az Eurovoc felépítése szemantikai kapcsolatokon nyugszik:

- alkalmazásra vonatkozó megjegyzések (scope note),
- mikrotezausz kapcsolatok,
- egyenlőségi kapcsolatok,
- hierarchikus kapcsolatok,
- asszociatív kapcsolatok.

Az alkalmazásra vonatkozó megjegyzések (SN)

Néhány deskriptort megjegyzés kísér, amelyeket az SN (Scope note) rövidítés vezet be. A megjegyzés lehet

- definíció, amely a deskriptor jelentését tárja fel;
- egy szabály arról, hogyan kell használni a deskriptort egy dokumentum szakozása, vagy egy keresőkérdés megfogalmazása során.

Mikrotezausz kapcsolatok (MT)

Minden egyes deskriptor mellett egy referenciát találunk, amely egy mikrotezauszra utal, s amelyet az MT (Microthesaurus) rövidítés vezet be. A referencia azt mutatja, hogy a deskriptor mely mikrotezauszba vagy mikrotezauszokba tartozik.

Egyenlőségi kapcsolatok (UF, USE)

A deskriptorok és nemdeskriptorok közötti egyenlőségi kapcsolatokat rövidítések jelzik (a lásd és lásd honnan megfelelői):

"UF" (Used For) egy deskriptor és egy nemdeskriptor között, amelyet a deskriptor kifejez;

"USE" egy nemdeskriptor és egy deskriptor között, amelyet helyette használnunk kell.

Az egyenlőségi kapcsolatok többféle viszonyt kifejezhetnek:

- közeli szinonimák vagy hasonló jelentésű szavak;
- rokon értelmű vagy azonos jelentésű szavak;
- hasonló jelentés;
- antonímia vagy ellentétes jelentés.

Hierarchikus kapcsolatok

A deskriptorok közötti hierarchikus kapcsolatokat a következő rövidítések jelzik:

- "BT" (Broader Term), azaz tágabb kifejezés vagy fölérendelt, egy specifikus és egy általános deskriptor közötti kapcsolatra utal. Ha nincs fölérendelt kifejezés, akkor ún. top term-ről, vagyis legmagasabb szintű kifejezésről van szó. Bizonyos területeken (pl. 72 Földrajz, vagy 76 Nemzetközi szervezetek) a deskriptorok polihierarchikusak, vagyis több mint egy fölérendelt kifejezésük is van.
- "NT" (Narrower Term), azaz szűkebb kifejezés vagy alárendelt, egy általános és egy specifikus deskriptor közötti kapcsolatot jelzi.

Asszociatív kapcsolatok

A deskriptorok közötti asszociatív kapcsolatot az RT (Related Term), azaz kapcsolódó kifejezés rövidítés vezeti be. A kapcsolat többféle lehet:

- ok vagy okozat;
- közeg vagy eszköz;
- hierarchia;
- együttjárás;
- idő vagy térbeli egymásutánosság;
- alkotórész;
- jellemző tulajdonság;
- tevékenység tárgya, folyamat vagy alapelv;
- elhelyezkedés;
- hasonlóság (közeli szinonima), antonómia.

Az Eurovoc számokban

A tezauszus valamennyi nyelvi változatára igazak az alábbi számok:

- 21 témakört,
- 127 mikrotezauszuszt,
- 6501 deskriptort (amelyből 512 ún. top term),
- 6510 kölcsönös hierarchikus kapcsolatot (6510 BT és 6510 NT),
- 3542 kölcsönös asszociatív kapcsolatot tartalmaznak.

Az Eurovoc magyar nyelvű változata a <http://europa.eu.int/celex/eurovoc/> címen érhető el.

(Kovácsné Koreny Ágnes)

Az Európai Unió információs hálózatainak új rendszere

Az Európai Bizottság 2003-ban átfogó kutatás keretében felülvizsgálta információs hálózatainak működését. A felmérés nem titkolt célja az volt, hogy megalapozza az ún. „második generációs” információs hálózati rendszer létrehozását, különös tekintettel az Európai Unió 2004-es bővítésére, s a vele járó változásokra az állampolgároknak nyújtott tájékoztatás tekintetében. Az ésszerűsítés következtében az információs központok ezentúl egységes név és logó alatt, az ún. *Europe Direct* hálózat részeként működnek majd. Az Európai Bizottság kínálata a hálózatok működéséhez:

- ingyenes brosrák, tájékoztató kiadványok (évente mintegy 1 500 000 példányban – EU15-ös adat);
- intranet a belső információcseréhez alkalmas valamennyi szolgáltatással és *help desk*kel (mintegy 1,5 millió euró éves költséggel – EU15-ös adat);
- ingyenes továbbképzések a központok munkatársai számára (évente mintegy 800 fő részére – EU15-ös adat);
- éves találkozók, csereprogram;
- speciális igényeket is kielégítő információs termékek.

Hogyan épül fel ma az EU információs hálózatainak rendszere?*

1. *Europe Direct Information Network*

A korábbi két hálózat, a városokban működő *Info-Points Europe* és a mezőgazdasági területeken, falvakban működő *Carrefours* hálózat központjai

ezentúl egységes név alatt, a *Europe Direct Information Network* tagjaiként működnek tovább mind a 25 tagországban. Az első központok, amelyeket nyílt pályázat alapján választottak ki, 2005 tavaszán kezdik meg működésüket, s teljes körű szolgáltatással várják az állampolgárokat. Magyarországon a hálózatba tartozó központokat az Európai Bizottsággal szerződéses viszonyban álló MeH EU Kommunikációs Főosztály választja/választotta ki nyílt pályázat útján. (A hazai *Europe Direct* rendszer a korábbi Európai Információs Pont hálózatot váltja fel.)

2. *Európai Dokumentációs Központok (European Documentation Centres)*

A hálózat célja, hogy segítse az egyetemek és kutatóintézetek munkáját az európai tárgyú oktatás és kutatás promóciójában, s ehhez naprakészen biztosítsa a szükséges dokumentációs háttérrel. Az első központok 1963-ban jöttek létre, s mára mintegy 697 központ működik szerte a világban, közülük 403 a tagországokban. Működésükben az új rendszer nem hozott változást (http://europa.eu.int/comm/relays/edc/directory/edceurope_en.pdf).

3. *Team Europe*

A Team Europe hálózat olyan független szakembereket foglal magába (mintegy 630 főt a 25 tagállamban), akik nemcsak szakterületüknek, hanem az európai uniós kérdéseknek is tapasztalt szakértői, s ebből adódóan előadásokat vagy nyilvános konzultációt vállalnak meghatározott témákban. A hálózat tagjai az Európai Bizottság tagállamokban működő képviselőivel állnak hivatalos kapcsolatban. A magyarországi tagok listáját és a felkérésükkel kapcsolatos ismereteket a <http://www.eudelegation.hu> címen érhetjük el.

4. *National Information Centres On Europe*

Az állampolgárok tájékoztatása, információs kérdések megválaszolása, állandó kapcsolat biztosítása, képzés és az európai gondolat népszerűsítése: ezek a legfontosabb feladatai a Nemzeti Európai Információs Központoknak. Működésükkel segítik az adott tagországban található egyéb információs hálózatokat, háttér-dokumentációt nyújtanak a legkülönbözőbb célcsoportoknak, s évente látogatók tízezreinek kérdéseit válaszolják meg. Jelenleg három ilyen központ működik: Párizsban (Sources d'Europe: <http://www.info-europe.fr/>), Lisszabonban (J. Delors European Information Centre: <http://www.cijdelors.pt/>) és Rómában (Centro Nazionale d'Informazione e di Documen-

*A rendszer részét képező EURES hálózat ebből a bemutatásból kimarad, mert azzal 2005. áprilisi rovatunkban részletesen foglalkoztunk.